

УДК 657:336.02

JEL E64, F23, H21, H26, L51, M42

DOI: 10.32782/2786-8273/2025-8-11

Моргуненко А.С.

здобувач вищої освіти третього (доктор філософії) рівня,

Державний податковий університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2787-2788>

Artem Morhunenko

State Tax University

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ОЦІНКИ ОПЕРАЦІЙ З ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ МГК

ORGANISATION OF THE TRANSFER PRICING TRANSACTIONS ASSESSMENT PROCESS AT MNE GROUP

Анотація. У статті досліджено специфіку процесу трансфертного ціноутворення. Розглянуто чинники, що впливають на організацію процесу оцінки контрольованих операцій та запропоновано шляхи удосконалення. Проаналізовано основні методи трансфертного ціноутворення, які застосовуються суб'єктами політики трансфертного ціноутворення для підтвердження відповідності умов контрольованих операцій принципу «втягнутої руки». На основі дослідження процесу трансфертного ціноутворення в обліку МГК запропоновано практичну модель організації процесу оцінки господарських операцій з трансфертного ціноутворення. Модель включає послідовність кроків з урахуванням єдиної та узгодженої облікової політики МГК, а також передбачає можливість ідентифікації впливу зовнішніх факторів на результат трансфертного ціноутворення на різних етапах: у момент здійснення операції та під час підготовки звітності з трансфертного ціноутворення.

Ключові слова: контрольовані операції, міжнародна група компаній, трансфертне ціноутворення, оцінка, методи трансфертного ціноутворення.

Abstract. Introduction. In view of the risks of noncompliance of controlled transactions with the arm's length principle, as well as the impact of external factors that may arise in the market in each jurisdiction in which a MNE group operates during the reporting period, an important task is to develop an effective system for assessing transfer pricing transactions - from the stage of the transaction to the moment of reporting. **Purpose.** To analyse the existing approaches to the application of transfer pricing methods in the accounting system of the MNE group and to make proposals for improving the organization of the valuation process, which should take into account a single and consistent policy of the group of companies, as well as to provide a critical analysis of the factors influencing the pricing during the reporting period. **Methods.** The study uses the method of comparing the relationship between domestic tax legislation and international recommendations on transfer pricing control; synthesis and logical generalisation are used to draw conclusions on how to improve the organization of the process of assessing transfer pricing transactions at the level of MNEs. **Results.** The article proposes a model for organizing the process of evaluating transactions for transfer pricing purposes in MNEs, which includes a phased evaluation: the initial evaluation phase, which is carried out at the time of the intragroup transaction, and the subsequent evaluation phase, which is carried out during the preparation of the transfer pricing report. The data obtained are then compared and, in the event of discrepancies, adjustments are made or the relevant factors are explained. **Conclusion.** In summary, the proposed process of organizing the assessment of transactions for transfer pricing purposes allows taking into account the conditions in which independent companies operate and establishing the compliance of the terms of transactions with the arm's length principle. This process also contributes to the strategic management of the transfer pricing policy between the members of a group of companies, taking into account foreign economic factors that may affect pricing.

Keywords: controlled transactions, multinational enterprise group, transfer pricing, assessment, transfer pricing methods.

Постановка проблеми. Внаслідок глобалізації економічних процесів, трансфертне ціноутворення стає одним із найбільш застосовуваних інструментів міжнародних груп компаній (МГК) при формуванні бізнес-цілей групи. Зважаючи на це, обсяги контрольованих операцій залишаються значними.

За даними Державної податкової служби України [1; 2] 2,5 тисячі суб'єктів господарювання у звітах про контрольовані операції за 2023 рік відобразили загальну суму контрольованих операцій у розмірі 2,5 трлн грн. За результатами податкової кампанії встановлено, що підприємства найчастіше використовували такі методи: метод порівняльної неконтрольованої ціни – 62% (у 2022 році – 60%), метод чистого прибутку – 35% (у 2022 році – 36%), а також інші методи, зокрема ціни перепродажу,

«витрати плюс» і розподілення прибутку – 3% (у 2022 році – 4%).

Отже, виникає питання доцільності обрання та забезпечення надійності застосованого методу трансфертного ціноутворення під час оцінки відповідності умов контрольованих операцій принципу «втягнутої руки». Це питання є важливим, як для суб'єктів господарювання – при формуванні внутрішньої політики серед учасників групи компаній, так і податкових органів – з метою здійснення ефективного контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методології обліково-аналітичного забезпечення трансфертного ціноутворення розглядали вітчизняні та зарубіжні автори, зокрема: Атанасова А. [3], Музичук М. [4], Муравський О. [5, с. 273–275],

Титенко Л. та Богдан С. [6], Фесенко В., Свічкач Н. та Тютченко І. [7], та багато інших.

Проблеми відображення трансфертного ціноутворення в управлінському обліку подано в працях: Карпенко І. [8], Перчевич Х. та Хладіка М. [9], Сміт М. [10, с. 161-163], Хаммель К., Пфафф Д. та Бенедикт Б. [11] та інших.

Мета статті – на основі аналізу застосування методів трансфертного ціноутворення для оцінки умов контрольованих операцій серед учасників групи компаній на предмет відповідності принципу «витягнутої руки» сформувати модель організації процесу оцінки операцій з трансфертного ціноутворення в системі обліку МГК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування політики трансфертного ціноутворення та визначення методів трансфертного ціноутворення з метою оцінки умов контрольованих операцій на дотримання принципу «витягнутої руки» є дуже важливим процесом при формуванні стратегічних цілей МГК. В Україні процес оцінки умов контрольованих операцій має здійснюватися за методами, визначеними у статті 39 ПКУ, а саме [12]: метод порівняльної неконтрольованої ціни, метод ціни перепродажу, метод «витрати плюс», метод чистого прибутку та метод розподілення прибутку.

Зважаючи, що від застосованого методу трансфертного ціноутворення та наявності порівняних даних буде залежати результат оцінки умов контрольованих операцій, який виступає у якості критерія раціонального розподілу ресурсів між учасниками групи, виникає необхідність у дослідженні методів оцінки відповідності умов контрольованих операцій принципу «витягнутої руки».

Відповідно до пп. 39.1.2 ПКУ, під визначенням принципу «витягнутої руки» розуміють: «Обсяг оподаткованого прибутку (об'єкта оподаткування), отриманого платником податку, який бере участь в одній чи більше контрольованих операціях, вважається таким, що відповідає принципу «витягнутої руки», якщо умови зазначених операцій не відрізняються від умов, що застосовуються між непов'язаними особами у співставних неконтрольованих операціях» [12].

На думку Т.О. Тичук [13], щоб зрозуміти реальне значення результатів оцінки на прийняття управлінських рішень господарська операція має розглядатись у трьох інтерпретаціях, а саме: минуле, сьогодення і майбутнє.

На практиці більшість суб'єктів господарювання при проведенні оцінки операцій з трансфертного ціноутворення ретельно і послідовно, на основі аналізу зіставності, здійснюють ряд кроків перед застосуванням найбільш доцільного методу. Даний підхід дозволяє врахувати наступні фактори:

- тип операції (товарна, фінансова, послуги тощо) та функціональні особливості сторін;
- специфіку ринку на якому здійснюються операції та податкового законодавства;
- наявність або відсутність внутрішніх порівняних даних, які можна використати для аналізу;
- доступність сегментованої облікової інформації, яка дозволяє виділити дані за окремими операціями чи контрагентами;

- доступність зовнішніх джерел інформації для порівняння.

Такий підхід сприяє вибору методу трансфертного ціноутворення, який не лише відповідає вимогам законодавства, але й забезпечує обґрунтованість оцінки контрольованих операцій з точки зору наявності облікових та порівняних даних в середині МГК. При цьому, формуючи організацію процесу оцінки контрольованих операцій у системі трансфертного ціноутворення МГК, важливо враховувати часовий аспект аналізу даних. Це пов'язано з тим, що з часом підтвердження обраного методу може змінюватися. У п. 3.5 Секції А Розділу III «Аналіз порівняльності» Настанов ОЕСР [14] зазначено, що процес порівняльного аналізу не є лінійним та передбачає 9 взаємопов'язаних етапів. Так, вибір зовнішнього джерела інформації, методу трансфертного ціноутворення та ідентифікації порівняльності контрольованих і неконтрольованих (порівняних) операцій можуть виконуватися кілька разів до досягнення задовільного результату, тобто до вибору найбільш доречного методу. ОЕСР акцентує, що у випадку впливу джерела інформації на вибір методу трансфертного ціноутворення та наявності більш зіставного джерела, компанія може змінити метод і повторити аналіз оцінки.

Тому, на нашу думку, під час організації процесу оцінки контрольованих операцій у межах МГК, окремим етапом слід враховувати особливі норми податкового законодавства, зокрема, обов'язковість застосування певних методів, джерел інформації тощо.

Під час використання методів, в основі яких лежить показник рентабельності, а саме: ціни перепродажу, «витрати плюс» та чистого прибутку ще одним фактором належного результату оцінки, є визначення раціонального розподілу витрат і доходів за контрольованими операціями, які безпосередньо впливають на фінансові результати окремих підприємств-учасників групи та загального фінансового результату усієї МГК. Належна сегментація фінансових показників може вплинути на загальну стратегію групи, а також на результат використаного методу обидвома сторонами внутрішньогрупової операції та дозволить уникнути подвійного оподаткування в країнах, де група здійснює свою діяльність.

За результатами проведення аналізу визначено ряд проблемних питань щодо формування інформації про контрольовані операції. Тому виникає необхідність у формуванні моделі обліково-аналітичного забезпечення оцінки умов контрольованих операцій на відповідність принципу «витягнутої руки». На підставі Настанов ОЕСР [14], вимог вітчизняного законодавства, зокрема ПКУ [12] та з врахуванням означених проблем розроблено поетапну модель організації процесу оцінки господарських операцій з трансфертного ціноутворення у МГК (рис. 1).

У запропонованій моделі представлено складність та багатогранність трансфертного ціноутворення. Такий підхід свідчить, що організація процесу оцінки операцій з трансфертного ціноутворення міжнародної групи компаній повинна враховувати інформацію про господарські операції від моменту їх здійснення, з урахуванням наявних порівняльних даних, до моменту підготовки звітності з трансфертного ціноутворення.

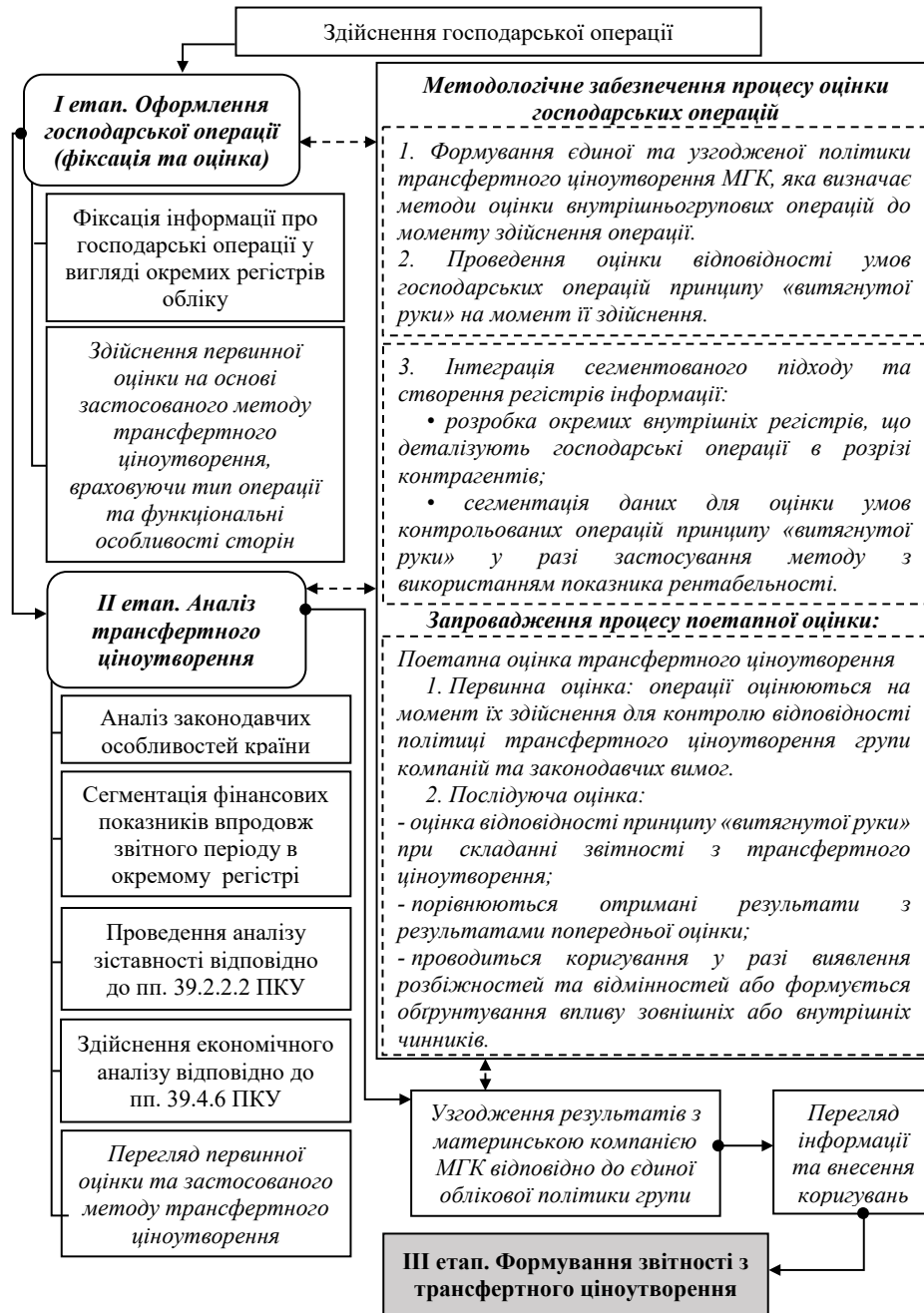

Рис. 1. Поетапна модель організації процесу оцінки господарських операцій з трансфертного ціноутворення у МГК

Джерело: власна розробка

При цьому, необхідно здійснювати сегментацію фінансових показників з метою виокремлення інформації, яка безпосередньо чи опосередковано стосується та впливає на умови контрольованої операції відповідно до принципу «витягнутої руки» у звітному періоді (календарному році). Зрештою даний підхід дозволить дотримуватися єдиної та уніфікованої політики МГК та врахувати специфічні особливості учасників групи.

Отже, застосування запропонованого підходу до організації процесу оцінки операцій з трансфертного ціноутворення міжнародної групи компаній дозволить МГК врахувати зовнішні чинники, що дасть можливість підвищити об'єктивність і точність відповідності

контрольованих операцій принципу «витягнутої руки», та значно знизить ризики податкових перевірок.

Висновки. На основі проведеного дослідження запропоновано поетапну модель процесу оцінки операцій трансфертного ціноутворення в інформаційній системі МГК. У ході дослідження, за результатами проведеного аналізу, визначено проблемні питання та фактори, які під дією зовнішніх чинників можуть вплинути на оцінку відповідності контрольованих внутрішньогрупових операцій принципу «витягнутої руки» на різних етапах трансфертного ціноутворення.

За результатами дослідження запропоновано поетапну модель організації процесу оцінки операцій з

трансфертного ціноутворення для МГК. Модель враховує передбачає послідовність дій суб'єктів господарювання, які входять до складу групи від фіксації інформації про господарські операції до моменту формування звітності.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є імплементація системи оцінки трансфертного ціноутворення в єдину систему управління МГК, з урахуванням технічних можливостей та узгодженої політики групи.

Бібліографічний список:

1. Результати роботи ДПС щодо податкового контролю за трансфертним ціноутворенням (грудень 2023 року). *Державна податкова служба України: офіційний сайт*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transferne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatkovannya/transferne-tsinoutvorennya/prezentatsiyi-materiali/736361.html>
2. Результати роботи ДПС щодо податкового контролю за трансфертним ціноутворенням (грудень 2024 року). *Державна податкова служба України: офіційний сайт*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transferne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatkovannya/transferne-tsinoutvorennya/prezentatsiyi-materiali/851139.html>
3. Atanasov A. Financial Accounting Aspects of Transfer Pricing. *Electronic Journal "Economics and Computer Science"*. 2019. Issue 2. URL: https://eknigibg.net/Volume5/Issue2/spisanie-br2-2019_pp.20-38.pdf
4. Музичук М.І. Облік контрольованих операцій в трансфертному ціноутворенні підприємств торгівлі. дис. ... д-ра філософії: 07.00.071. Київ, 2023. с. 386
5. Муравський О.Ю. Проблеми облікової оцінки операцій трансфертного ціноутворення. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: збірник тез за результатами роботи VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (26 жовтня 2023 року, м. Полтава). Полтава : Полтавський державний аграрний університет, 2023. С. 273–275
6. Титенко Л.В., Богдан С.В. Трансфертне ціноутворення як інструмент управлінського обліку. *Галицький економічний вісник*. 2020. Том 64. № 3. С. 87–95. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.03
7. Фесенко В., Свічкач Н. та Тютченко І. Обліково-фінансові моделі прийняття стратегічних рішень у сфері ціноутворення. *Облік і фінанси*. 2023. № 3 (101). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1869620>
8. Карпенко І. В. Організація обліку трансфертного ціноутворення на підприємствах торгівлі. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 27 (2). С. 125–131. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/27_2_2018/24.pdf
9. Perčević H. & Hladika M. Application of transfer pricing methods in related companies in Croatia. *Economic Research – Ekonomiska Istraživanja*. 2017. No. 30 (1). P. 611–628. DOI: <https://doi.org/10.1080/1331677X.2017.1305779>
10. Smith M.J. Ex Ante and Ex Post Discretion over Arm's Length Transfer Prices. *The Accounting Review*. 2002. No. 77 (1). P. 161–184. URL: <http://www.jstor.org/stable/3068860>
11. Hummel K., Pfaff D. & Bisig B. Can the integration of a tax compliant transfer pricing system into the management control system be Successful? Yes, it can! *Journal of Accounting & Organizational Change, Forthcoming*. 2018. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2773512>
12. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755 VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 13–14. № 15–16, № 17, ст. 112. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
13. Тичук Т.О. Принципи оцінки у національній системі бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2020 (21). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2019-20-94>
14. OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1787/0e655865-en>

References:

1. Rezultaty roboty DPS shchodo podatkovoho kontroliu za transfernym tsinoutvorenniam (hruden 2023 roku). [Results of the DPS work on tax control over transfer pricing (December 2023)]. *Derzhavna podatкова služba Ukrainy: ofitsiyniy sait – State Tax Service of Ukraine: official website*. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transferne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatkovannya/transferne-tsinoutvorennya/prezentatsiyi-materiali/736361.html>
2. Rezultaty roboty DPS shchodo podatkovoho kontroliu za transfernym tsinoutvorenniam (hruden 2024 roku). [Results of the DPS work on tax control over transfer pricing (December 2024)]. *Derzhavna podatкова služba Ukrainy: ofitsiyniy sait – State Tax Service of Ukraine: official website*. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transferne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatkovannya/transferne-tsinoutvorennya/prezentatsiyi-materiali/851139.html>
3. Atanasov A. (2019) Financial Accounting Aspects of Transfer Pricing. *Electronic Journal "Economics and Computer Science"*, issue 2. Available at: https://eknigibg.net/Volume5/Issue2/spisanie-br2-2019_pp.20-38.pdf
4. Muzychuk M. I. (2023) Oblik kontrol'ovanykh operatsiy v transfernomu tsinoutvorenni pidpriemstv torhivli. [Accounting of controlled transactions in transfer pricing of trade enterprises] (Doctoral of Philosophy thesis, 07.00.071). Kyiv, 386 p. (in Ukrainian).
5. Muravskiy O. Yu. (October 26, 2023) Problemy oblikovoi otsinky operatsii transfernoho tsinoutvorennia. [Problems of accounting valuation of transfer pricing operations]. *Bukhhalterskyi oblik, kontrol ta analiz v umovakh instyutsiinykh zmin: zbirnyk tez za rezultaty roboty VI Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii*. Poltava: Poltava State Agrarian University, pp. 273–275. (in Ukrainian)
6. Tytenko L. V., Bohdan S. V. (2020) Transferne tsinoutvorennia iak instrument upravlins'koho obliku. [Transfer pricing as a management accounting tool]. *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk – Galician Economic Bulletin*. no. 64, vol. 3, pp. 87–95. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.03 (in Ukrainian)
7. Fesenko V., Svichkar N. ta Tiutchenko I. (2023) Oblikovo-finansovi modeli pryiniattia stratehichnykh rishen u sferi tsinoutvorennia. [Accounting and financial models for strategic decision-making in the field of pricing]. *Oblik i finansy. – Accounting and finance*. no. 3 (101). Available at: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1869620> (in Ukrainian)
8. Karpenko I. V. (2018) Orhanizatsiya obliku transfernoho tsinoutvorennia na pidpriyemstvakh torhivli. [Organization of transfer pricing accounting at trade enterprises]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi – Black Sea Economic Studies*. no. 27 (2), pp. 125–131. Available at: http://bses.in.ua/journals/2018/27_2_2018/24.pdf
9. Perčević H. & Hladika M. (2017) Application of transfer pricing methods in related companies in Croatia. *Economic Research – Ekonomiska Istraživanja*. no. 30:1. pp. 611–628. DOI: <https://doi.org/10.1080/1331677X.2017.1305779>

10. Smith, M. J. (2002) Ex Ante and Ex Post Discretion over Arm's Length Transfer Prices. *The Accounting Review*. no. 77 (1). pp. 161–184. Available at: <http://www.jstor.org/stable/3068860>
11. Hummel K., Pfaff D. & Bisig B. (2018) Can the integration of a tax compliant transfer pricing system into the management control system be *Successful? Yes, it can!* *Journal of Accounting & Organizational Change, Forthcoming*. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2773512>
12. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy № 2755 (02.12.2010). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, No.13–14. No.15–16, No. 17, art. 112. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
13. Tychuk T. O. (2020) Pryntsypy otsinky u natsionalnii systemi bukhhalterskoho obliku. [Valuation principles in the national accounting system] *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. (21). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2019-20-94>
14. OECD (2022) Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD. DOI: <https://doi.org/10.1787/0e655865-en>.

Стаття надійшла до редакції 28.01.2025